

Column Programma Utrecht Energie

Linda Steg, Rijksuniversiteit Groningen, Vakgroep psychologie

Het gebruik van fossiele energiebronnen veroorzaakt belangrijke milieuproblemen, zoals het broeikaseffect. Om deze problemen te verminderen, zullen we in de toekomst meer gebruik gaan maken van duurzame energiebronnen, zoals wind en zon. Er zijn nu al steeds meer mensen die zelf duurzame energie opwekken (bijvoorbeeld via zonnepanelen) of lid zijn van lokale duurzame energie-initiatieven.

Veel duurzame energiebronnen zijn echter niet altijd en overal beschikbaar. Daarom is het belangrijk dat vraag en aanbod van energie goed op elkaar worden afgestemd. Dit betekent dat we op een andere manier moeten omgaan met energie. De mens speelt daarom een sleutelrol in het realiseren van een duurzame energietransitie.

Hoe kunnen we realiseren dat de vraag naar energie beter aansluit op het beschikbare aanbod, zodat energiesystemen in de toekomst net zo betrouwbaar en stabiel zijn als nu? Er zijn verschillende oplossingen mogelijk, en bij al deze oplossingen is het essentieel om rekening te houden met de wensen en mogelijkheden van mensen. We kunnen bijvoorbeeld energie besparen door ons gedrag aan te passen (bijvoorbeeld de verwarming lager te zetten of korter te douchen), door energiebesparende maatregelen te treffen (bijvoorbeeld onze woning isoleren), of door energiezuinige apparaten aan te schaffen. Ook kunnen we vooral energie gebruiken als er veel duurzame energie beschikbaar is, en zo weinig mogelijk energie gebruiken als er een tekort is aan duurzame energiebronnen. Dat kunnen we doen door zelf doorlopend na te gaan of we onze energievraag kunnen aanpassen aan het beschikbare aanbod, maar we kunnen ook technologie in ons huis installeren die apparaten zoals de wasmachine automatisch aan- of uitschakelt op basis van de beschikbaarheid van energie. Daarnaast kunnen we er voor kiezen om overschotten aan duurzame energie tijdelijk op te slaan in bijvoorbeeld batterijen of elektrische auto's, zodat we die kunnen gebruiken als er weinig energie voorhanden is.

Voor elk van deze oplossingen geldt dat het essentieel is dat mensen ze acceptabel vinden, en hun gedrag willen aanpassen. Dit hangt natuurlijk af van hoe deze oplossingen concreet vorm worden gegeven. Het is daarom belangrijk om inzicht te krijgen in de wensen en voorkeuren van mensen, zodat daar rekening mee kan worden gehouden bij de ontwikkeling van duurzame energiesystemen.

Een belangrijke vraag is hoe we mensen kunnen stimuleren en ondersteunen om hun gedrag te veranderen om zodoende de duurzame energietransitie mogelijk te maken. Vaak wordt verondersteld dat beprijzen de sleutel is tot succes: maak energiezuinig gedrag goedkoper en energieverspillend gedrag duurder. Financiële prikkels blijken echter niet altijd effectief te zijn. Dat komt enerzijds omdat vaak slechts beperkte besparingen zijn te realiseren. Waarom zou je veel moeite doen om energie te besparen als dat nauwelijks geld oplevert? Anderzijds zijn financiële overwegingen slechts een van de vele overwegingen die ons gedrag bepalen, en vaak niet eens de belangrijkste overweging. Ons gedrag wordt ook bepaald door het streven naar status, plezier, en we willen graag goed doen. Deze overweging kunnen duurzaam gedrag stimuleren. Onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat statusoverwegingen een belangrijke reden zijn om in een elektrische auto te willen rijden, of deel te nemen aan lokale energie-initiatieven.

Verder blijkt dat duurzaam gedrag positieve gevoelens op kan roepen, en dat we ons goed voelen door goed te doen. Veel mensen vinden het milieu belangrijk, en proberen bij het maken van keuzes rekening te houden met de gevolgen voor het milieu. Het is belangrijk om na te gaan welke overwegingen een belangrijke stimulans of belemmering zijn voor duurzaam gedrag, en vervolgens beleid te ontwikkelen dat mensen in staat stelt en motiveert om meer duurzame keuzes te maken. Zo kunnen we er voor zorgen dat een duurzame energietransitie niet afbreuk doet aan ons welzijn, maar zelfs bijdraagt aan een hoger welzijn.